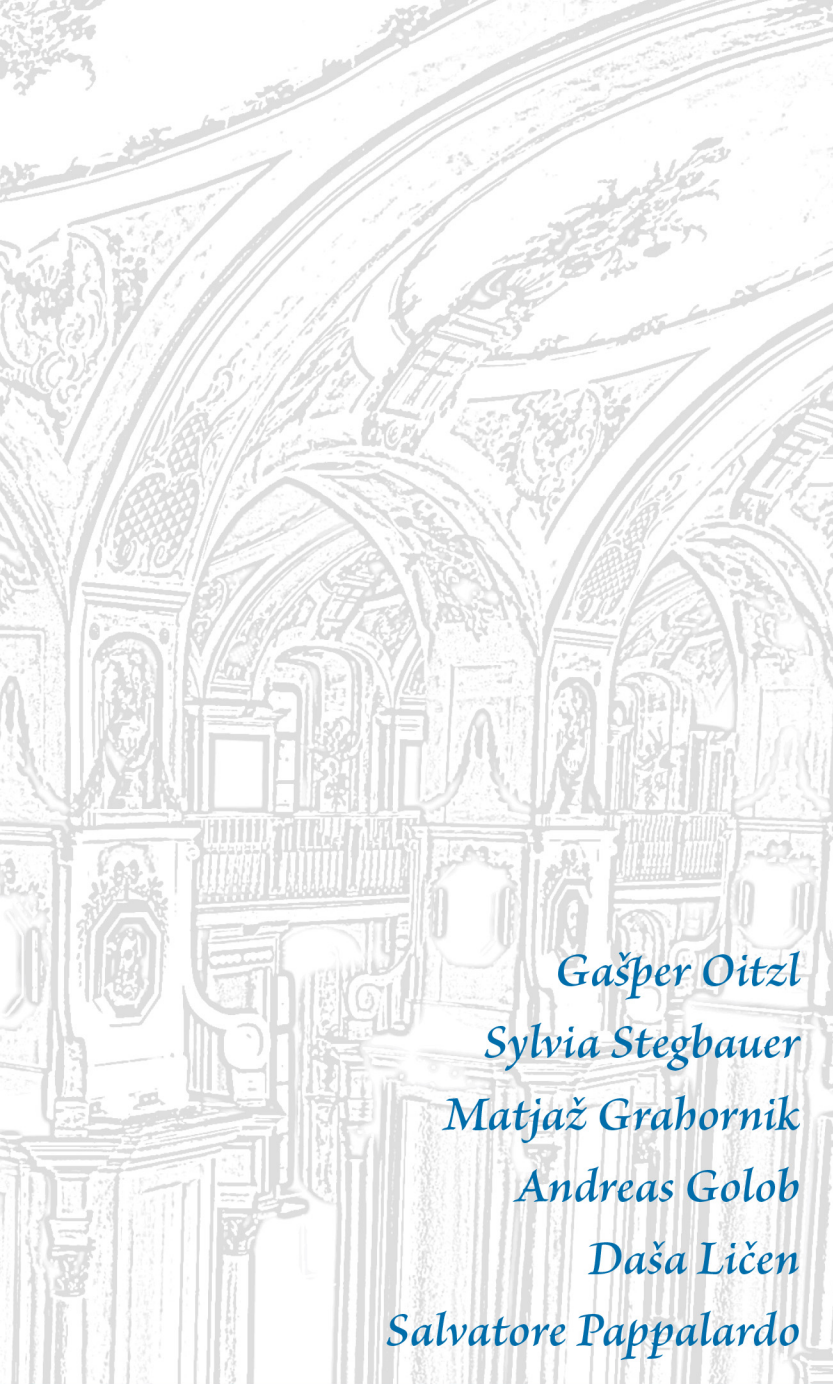

hs
15

Gašper Oitzl
Sylvia Stegbauer
Matjaž Grahornik
Andreas Golob
Daša Ličen
Salvatore Pappalardo

HISTORIČNI SEMINAR

HISTORIČNI SEMINAR 15

Uredili

Katarina Šter in Mojca Žagar Karer

Založba
ZRC

Ljubljana 2025

HISTORIČNI SEMINAR 15

Uredniški odbor Katarina Keber, Katarina Šter, Luka Vidmar,
Mojca Žagar Karer

Znanstvena monografija je recenzirana.

Uredili Katarina Šter in Mojca Žagar Karer
Tehnična pomoč Jera Oman
Jezikovni pregled
slovenskih delov besedila Katarina Šter in Mojca Žagar Karer
Prevod in jezikovni pregled
angleških delov besedila DEKS, d. o. o.
Prevod povzetkov v slovenščino Katarina Šter
Naslovnica Nina Semolič
Prelom Jernej Kropej

Založil Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založnika Oto Luthar
Glavni urednik Aleš Pogačnik

Tisk Cicero, Begunje, d. o. o.
Naklada 150

Za prosto dostopno spletno različico prve e-izdaje veljajo določila mednarodne licence Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0: <https://doi.org/10.3986/9789610509554>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni
in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

ISBN 978-961-05-0954-7
COBISS.SI-ID 230438403

ISBN 978-961-05-0955-4 (PDF)
COBISS.SI-ID 230428675

Kazalo

Uvodnik	5
Introduction	7

GAŠPER OITZL

Rudarski redi kot vir za raziskave zgodovine železarstva na Slovenskem	9
---	---

SYLVIA STEGBAUER

The Jesuits in Inner Austria: Studies on the Settlement of the Order in Graz	31
---	----

MATJAŽ GRAHORNIK

Rodbina Herberstein od srednjega veka do danes	51
--	----

ANDREAS GOLOB

Practices and Problems of Censorship in Inner Austria between Centralism and Federalism, circa 1780–1809	69
---	----

DAŠA LIČEN

Nacionalno neobremenjen pogled na tržaško meščanstvo dolgega 19. stoletja: Primer društev	91
--	----

SALVATORE PAPPALARDO

In the South of the Monarchy Lies our Strength: Istria and Dalmatia in the Habsburg Imperial Propaganda of the Vienna <i>Adria-Ausstellung</i> in 1913	113
--	-----

Uvodnik

Bližamo se koncu prve četrtine 21. stoletja, v katerem se človeštvo sooča s prednostmi in slabostmi hitrega tehnološkega razvoja in novih oblik komunikacije, z vse bolj očitnimi podnebnimi spremembami in staro-novimi konflikti, ki so ponekod prerasli v brutalne vojne, ki nas navdajajo z občutkom nemoči. Kako smo prišli do te točke? Odgovori se kot vedno skrivajo v zgodovini, bolj oddaljeni ali tisti malce bližji. Majhen drobec v iskanju odgovorov dodaja tudi *Historični seminar 15* z novimi razpravami slovenskih in tujih raziskovalcev. Te so bile v obliki predavanj sprva predstavljene znotraj interdisciplinarnega cikla predavanj Historičnega seminarja, ki že vrsto let poteka na ZRC SAZU.

V svoji petnajsti monografiji *Historični seminar* prinaša raznovrsten nabor tematik, ki časovno sega od začetkov plemiške družine Herberstein v 13. stoletju pa vse do habsburške cesarske propagande in značilnega prikazovanja pokrajin ob Jadranu na razstavi *Adria na Dunaju* v začetku 20. stoletja, zajema pa tako različna področja, kot so zgodovina, rodoslovje, umetnostna in literarna zgodovina ter antropologija. Monografijo uvaja razprava **Gašperja Oitzla** o rudarskih redih, izdanih za območja rudnikov železa v Vzhodnih Alpah med poznim 14. in poznim 16. stoletjem; ti so nepogrešljiv vir za raziskave pravne in družbene zgodovine železarstva, ki je skozi zgodovino močno zaznamovalo in tako politično kakor krajinsko oblikovalo slovensko ozemlje. Sledi razprava **Sylvie Stegbauer** o jezuitskem redu v Notranji Avstriji, zlasti o gradbeni in funkcionalni zgodovini Jezuitskega kolegija v Gradcu. Namen jezuitske arhitekture namreč ni bil le njena uporabnost, temveč je bila slednja vedno povezana z neko širšo idejo o svetu oz. propagando posameznih za red pomembnih idej. Članek **Matjaža Grahornika** predstavlja razvejan in bogat genealoški oris pomembne štajerske plemiške rodbine Herberstein. **Andreas Golob** je preučil bogato in do sedaj prezrto gradivo o habsburški cenzuri 18. stoletja, ki se je ohranilo v notranjeavstrijskih arhivih, zlasti v Tržaškem državnem arhivu, in prinaša mnoge nove poglede na delovanje cenzure. Tudi v petem prispevku je v središču Trst – **Daša Ličen** se je posvetila delovanju tržaških društev v 19. stoletju iz nove perspektive, in sicer predvsem s stališča

društvenega udejstvovanja različnih družbenih razredov, pri čemer je imelo zelo pomembno vlogo tržaško meščanstvo. *Historični seminar 15* zaokrožuje prispevek **Salvatoreja Pappalarda** o habsburški cesarski propagandi na zadnji veliki mednarodni razstavi v avstro-ogrski monarhiji (Razstava Adria), ki je potekala na Dunaju od maja do oktobra 1913 in kjer so bili na ozadju težnje monarhije, da bi postala mornariška velesila na Jadranu, predstavljeni načrti za proces modernizacije in kolonialnega izkoriščanja Istre in Dalmacije.

Morda je naključje, da je *Historični seminar 15* tokrat tematsko ostal pretežno v okviru našega ožjega kulturnega prostora, na območju Srednje Evrope, in da je – sicer iz različnih perspektiv njegovih avtorjev – posvečen predvsem različnim pogledom na zgodovino. Gotovo lahko iz prispevkov izluščimo marsikaj relevantnega tudi za prebivalce tega območja v današnjem času ali pa vsaj bolje razumemo, kako in zakaj se je ta prostor oblikoval v to, kar predstavlja danes.

Na tem domačem mestu in v kar najširšem okviru te najboljše historične vseh ved Historičnega seminarja se s številko 15 poslavlja aktualni urednici Katarina Šter in Mojca Žagar Karer, ki sva uredili večino monografij Historičnega seminarja v zadnjih petnajstih letih, vse to ob podpori širšega uredniškega odbora, v katerem sta vsa leta delovala še Katarina Keber in Luka Vidmar. Uredništvo interdisciplinarne monografije je uredniškemu odboru in vsakokratnim urednikom prinašalo mnogo izzivov, obenem pa je pomenilo tudi priložnost za širitev pogledov in spoznavanje raznolikih pristopov do tem, ki se jim kot raziskovalci običajno posvečamo predvsem iz gledišč svojih strok.

Vsekakor je pričujoča številka, ki zaključuje konec nekega obdobja, tudi priložnost za zahvalo vsem avtorjem, recenzentom, prevajalcem, sodelavcem Založbe ZRC in vsem ostalim, ki sva jih v teh letih tu in tam poprosili za nasvet, nenazadnje pa tudi vodstvu ZRC za podporo – iskrena hvala vsem. Urednici *Historičnega seminarja 15* to zanimivo nalogo predajava naslednikom Klemenu Grabnarju in Jeri Oman. Še na mnoga leta, Historični seminar!

Urednici

hs

15 €

9 789610 509547

<http://zalozba.zrc-sazu.si>

Historični seminar 15

<http://hs.zrc-sazu.si/eknjiga/HS15.pdf>